

U knjizi je objavljena i izjava Radeta Stanojevića iz Otišića, Vrlika, srez Sinj, data u Komesarijatu za izbeglice i preseljenike u Beogradu 22. maja 1943. godine, iz Vojnog arhiva u Beogradu. Dokument je ranije objavljen u knjizi Antuna Miletića, *Koncentracioni logor Jasenovac 1941–1945, Dokumenta*, II, Beograd–Jasenovac 1986. Rade Stanojević je bio zatočen najpre u Banja Luci, potom u Gospiću i na kraju u Jasenovcu, odakle se spasio bekstvom.

Nenad Antonijević

JUGOSLOVENSKO-POLJSKI ODNOSI U XX VEKU, Zbornik radova sa međunarodne naučne konferencije održane 9–10. oktobra 2014. u Beogradu, urednici: Momčilo Pavlović, Andžej Začmiński, Dragomir Bondžić, Beograd, Institut za savremenu istoriju, 2015, 492.

Nastavljajući uspešnu saradnju, u Beogradu je, u organizaciji Instituta za savremenu istoriju i Instituta za istoriju i međunarodne odnose sa Univerziteta Kazimira Velikog iz Bidgošća (Poljska), 9–10. oktobra 2014. održana međunarodna naučna konferencija „Jugoslovensko-poljski odnosi u XX veku“. Rezultat te konferencije jeste zbornik radova pod istim nazivom koji je naučnoj javnosti predstavljen septembra 2015. godine. Zbornik obuhvata 27 radova, od čega je 13 autora iz Poljske (uglavnom sa Univerziteta „Kazimir Veliki“ iz Bidgošća, zatim iz Varšave, Gdanjska, Jagelonskog univerziteta u Krakovu i Vroclava) i 14 autora iz Srbije (iz Instituta za savremenu istoriju, Instituta za noviju istoriju Srbije i Instituta za strategijska istraživanja u Beogradu). Hro-

nološki okvir zbornika je „kratki dva-deseti vek“, odnosno period od Prvog svetskog rata do početka 90-ih godina i sloma socijalizma u istočnoj Evropi.

Hronološkim početkom obrađivanog perioda bave se dva rada: pisanje poljske štampe u Pruskoj o atentatu u Sarajevu 1914. godine obradio je profesor Zdislav Bjeganjski, a sećanja poljskog lekara i naučnika Ludvika Hiršfelda na Prvi svetski rat Jasmina Milanović i Zoran Vacić.

O različitim aspektima međusobnih odnosa u periodu između dva svetska rata pisala su četiri autora iz Srbije. Diplomatskim odnosima Poljske i Kraljevine SHS/Jugoslavije u međuratnom periodu iz različite perspektive bave se radovi Srđana Mičića i Milana Gulića. Bojan Simić je napravio uporednu analizu Jugoslavije i Poljske u kontekstu organizacije državne propagande u Evropi tokom 30-ih godina, a Dejan Zec je razmatrao jugoslovensko-poljske fudbalske susrete u istom periodu.

O Drugom svetskom ratu pisala su trojica srpskih autora: Rade Ristanović (Invazija na Poljsku 1939. iz perspektive beogradske štampe), Milan Koljanin (Poljske izbeglice u Jugoslaviji 1939–1941) i Milan Terzić (Prilozi za istoriju jugoslovensko-poljskih odnosa u Drugom svetskom ratu).

Ipak, većina radova u zborniku obrađuje odnose dveju zemalja posle Drugog svetskog rata. Slobodan Selinić je pisao o školovanju jugoslovenskih učenika u poljskoj privredi 1947/48, a Momčilo Pavlović o raznim oblicima saradnje zemalja narodne demokratije od 1945. do 1948. na primeru Poljske i Jugoslavije. U bogato ilustrovanom članku Andžej Začmiński je prikazao mesto Josipa Broza Tita u vizuelnoj propagandi u poljskoj štampi od 1949.

do 1952. Tadeuš Volša je pisao o sistemu logora prinudnog rada i NKVD u pribaltiĉkim zemljama, u istoĉnoj srednjoj Evropi i na Balkanu posle Drugog svetskog rata, a profesor Zaharias o „novoj klasi“ i raspadu komunistiĉkog sistema u politiĉkoj misli Milovana Dilasa.

Najveći broj autora je posvetio svoje radove direktnim meĊusobnim odnosima, pre svega diplomatskim kontaktima, ali i nauĉnoj i kulturnoj saradnji. Eva Bujvid-Kurek se bavila poljsko-jugoslovenskim odnosima u svetlu diplomatske saradnje od 1950. do 1980, Mateuš Sokulski poljskom percepcijom jugoslovenske politike prema zemljama u razvoju 50-ih i 60-ih godina, Joana Œcutkovska kulturnom saradnjom dveju zemalja 70-ih godina, Nebojša Stambolija jugoslovensko-poljskim odnosima 1983. godine, a Pšemislav Bjeganjski saradnjom gradova pobratima Poljske i bivše Jugoslavije. Vladimir Cvetković je opisao kako su Poljsku videli i doživeli Jugosloveni koji su je posetili u okviru raznih delegacija od 1956. do 1958. godine; Dragomir Bondžić je obradio saradnju Jugoslavije i Poljske u oblasti nuklearne energije krajem 50-ih godina; Pavel Vavrišuk je analizirao jugoslovenske partijsko-državne posete Poljskoj i Poljske Jugoslaviji od 1956. do 1970, Dragan Bogetić razgovore Tita i Gomulke u Varšavi 1964. i u Beogradu 1965, a Jacek Tebinka politiku Gomulke prema Jugoslaviji u kontekstu odnosa Poljske i socijalistiĉkih država na Balkanu od 1956. do 1970.

Naposletku, troje poljskih kolega je u svojim radovima analiziralo savremenu percepciju balkanskih država, Jugoslavije i Jugoslovena. Malgožata Œvjenĉicka je predstavila percepciju Jugoslavije i Jugoslovena u jeziĉko-

kulturnoj slici sveta Poljaka; Pjotr Zvješkovski je opisao kako je predstavljen rat na Balkanu 90-ih godina u filmu „Demoni rata prema Goji“ Vladislava Pašikovskog, a Tereza Mareš kako je predstavljena istorija balkanskih država u poljskim školskim udžbenicima istorije.

Zbornik radova *Jugoslovensko-poljski odnosi u XX veku* predstavlja znatan doprinos srpskoj i poljskoj historiografiji, ali i sveukupnim nauĉno-kulturnim odnosima dveju zemalja. Nadamo se da će, do sada veoma plodna, saradnja Instituta za istoriju i meĊunarodne odnose iz Bidgošća i Instituta za savremenu istoriju biti nastavljena i rezultovati novim studijama koje će dodatno osvetliti odnose srpskog i poljskog naroda.

Nebojša Stambolija